ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Բամբակի առևտուրը Երևանում. Նամակ Շամախուց. Նամակ Աղստաֆայից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Թիւրքիայի տարրական դպրոցների ուսուցիչները. Վաճառականութիւնը և մեր վաճառականք ի Թիւրքիա. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ԲՕՐՍԱ. —ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ակնարկներ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՄԲԱԿԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Բաւական չէ, եթէ մի երկիր հարուստ է հում բերքերով և չահաւէտ արդիւնաբերութիւններով, այլ մի և նոյն ժամանակ նոյն երկրի ժողովուրդը պիտի լինի հմուտ վաճառականական ժողովուրդ, որ իր երկրի հում բերքերը արտահանելով օտար երկիրներ, կարողանայ փոխարէնը ներս բերել փող և հարստութիւն, հակառակ դէպքում երկիրը կը մնայ աղքատ և իր հարստութիւնը օտարներին կեր կը դառնէ: Բայց որքան ցաւալի է երբ մեր երկիրը, Կովկասը, ամբողջապէս ենթարկված է այս վերջին անաջող վիճակին: Մեր երկիրը հարուստ է, բերրի, լի հում բերքերով, բայց մեր ժողովուրդը անտարբեր, անընդունակ և անհեռատես վաճառականներ են, որոնք այժմ կատարում են լոկ միջնորդի դեր օտարների ձեռքում, որոնք, ինչպէս ժողովուրդն ասում է, օլամչիներ են միայն: Մեր Կովկասի իւրաքանչիւր բուռ հողը ոսկի է արտադրում, ընտիր հացահատիկներ, բամբակ, նաւթ՝ առաջինը իր յատկութեամբ, գինիներ աննման, բուժոժ, հրաշալի մրգեր և այլն, որոնք Կովկասի հարստութիւնն են կազմում և որոնց կարելի է հանդիպել Կովկասի ամեն մի անկիւնում: Գուցէ մեր ժողովրդին անծանօթ մարդը, մեր ժողովրդին բաղդաւոր կը համարի և ապահոված, բայց պիտի խոստովանած դառն իրականութիւնը, որ մեր երկիրը աղքատ է բառի բուն նշանակութեամբ, որ մեր երկրի բերքերով օգտվում են միմիայն օտարները, իսկ մենք՝ կովկասցիներս, այդ երկրի բնիկներս, քաղցած՝ ընդունակ ենք միայն բերանբաց նայել և զարմանալ:

Մենք կովկասցիներս, արիւն քրտինք ենք թափում, կիզող արեգակի ճառագայթների տակ այգիներ ենք տնկում, բամբակ ենք սերմանում, արտեր ենք մշակում և հազար մի չարչարանք ու դառն տանջանքներ կրելուց յետոյ, երբ ամեն բան, այն է գինի, բամբակ, հացահատիկներ պատրաստի պահեստ պիտի տանենք, այդ րոպէին ներկայանում է օտարը և մեր գլխին տալով խլում է մեր ձեռքից ամենահեշտ կերպով մեր արիւն քրտինքի պտուղը: Ուրեմն հասկանալի է թէ ինչու մենք միշտ աղքատ ենք և թէ ինչու մեր հում բերքերով հարուստ Կովկասը նիւթականապէս ընկած է:

Ոչ մի ազգ և ոչ մի ժողովուրդ այնպէս սառնասիրտ և անտարբեր կերպով չի նայի իր աշխատանքի վրա, որպէս մենք կովկասցիներս, և ոչ մի ժողովուրդ այնպէս թոյլ աչքով չի նայի իր քրտինքի վաստակի վրա, որպէս մենք՝ կովկասցիներս: Մենք ենք, որ ամեն բան պատրաստել գիտենք և յանձնել օտարին, մենք ենք, որ ահագին քանակութեամբ բամբակ կարտահանենք և մի հատ չապիկ չենք ունենայ մեր հագին նոյն բամբակից մեր ձեռքով պատրաստած, և մենք ենք, որ մեր հացի ահագին քանակութեամբ նոյն իսկ եւրոպացուն կը կշտացնենք և յաճախ մենք սովի կը մատնվենք:

Բաղում հէնց որ հռչակվեց իր նաւթով, իսկոյն Բաղու թափվեցան օտարները, ինչպէս են Նօբէլ, Ռոտշիլդ և ուրիշներ և իրանց ձեռքը ձգեցին նաւթի արդիւնաբերութիւնը: Կովկասի հացի հրուշակը նոյնպէս դէպի իրան ձգեց շատ օտարների, որոնք Բաթում նստելով, մեր հին հարիւրաւոր կապալառուներին գործակատարներ վարձեցին և նրանց միջոցով ամբողջ Կովկասի հացի առևտուրը իրանց ձեռքում կենտրոնացրին: Իսկ Երևանում բամբակի առևտրին միանգամայն տէր դարձան հազարաւոր մղոն չափողները, որպէս Կարգինկին, Ալէքսէեվ, Պօզնանսկի և ուրիշները, այն էլ ամենակարճ ժամանակամիջոցում: Օտարը գալով իր հետ բերում է գործակատարներ. այստեղ տեղացին տուժում է. առևտրի մէջ նա այնքան է վճարում, որքան որ և է մի բերք նստում է գիւղացու վրա, իսկ արտահանելով ահագին հարստութիւն է դիզում, մինչդեռ այդ արդիւնքները կարող էր ունենալ տեղացին: Ահա այսպիսի ցաւալի խողութիւններ են կատարվում իւրաքանչիւր տարի մեր աչքի առաջ և մեզ դրդում են մեր խօսքը մասնաւորելով Երևանի վրա, մի քանի խօսք ասել բամբակի առևտրի վերաբերմամբ անցեալում և ներկայում:

Կար ժամանակ, երբ Երևանում բամբակի առևտուրը ամբողջապէս գտնվում էր հայերի ձեռքում և այդ ժամանակը հեռու չէ: Նոյն իսկ 88 թուականի աշնան, երբ նորից սկսվեց բամբակի առևտրի սեզօնը, ագուլեցիք, որոնք յայտնի են իրանց ընդունակութիւններով, հրապարակ եկան և մի քանի էլ տեղացիներ սկսեցին բամբակ գնել սովորական եղանակով, այն է քանի մի մաշադինների (միջնորդների) ջանքով խեղճ գիւղացու ձեռքը անվերջ թափահարել, գինը զօռով պակասեցնել, կշռելու ժամանակ դանթարչու հետ աչք ու յօնքով խօսել, ամբար տանելուց յետոյ մի բան էլ փողից կտրել և ապա գիւղացուն ճանապարհ ձգել: Հէնց այս եղանակով էլ սկսվել էր առևտուրը, երբ յանկարծ Երևանում տարածվեց Մօսկվայի յայտնի ֆիրմայի, Կարգինկինի ներկայացուցչի գալը: Կարգինկին եկաւ և շուտով նրա անունը հռչակվեց. իւրաքանչիւր գիւղացի բացականչում էր՝ «ես ռուսին կը ծախեմ մի բան էլ պակասով, հային չեմ տայ»: Ահա այսպէս միայն առաջին անգամ բամբակի առևտրի մէջ միջամտեցին օտարները և հէնց առաջին քայլից սառսուռ տարածեցին իրանց չուրջը: Կարգինկինն առևտրի մէջ մտնելով, հէնց առաջին տարվանից աջողութիւն ունեցաւ. երկրորդ տարին բացի այն, որ նա մեծ պատրաստութեամբ եկաւ, մի և նոյն ժամանակ եկան և ուրիշները, օրինակ Ալէքսէեվ, իսկ այսօր դրանց թիւը չորսի է հասնում, բայց թէ եկող կամ միւս տարի ինչպէս կը լինի, պատասխանը շատ պարզ է, այն ժամանակ տեղացին բամբակ գնել չէ կարող:

Ընթերցողներին մի գաղափար տալու համար օտարների միջամտութեան մասին բամբակի առևտրի մէջ և նրանց աջողութեան վերաբերմամբ, մենք աւիթ ենք ունեցել մի փոքր հաշիւ տալու, թէ որքան բամբակ են գնել ֆիրմաներից և տեղացիներից իւրաքանչիւրը 89 թ. ընթացքում և այնպէս մի հաշիւ էլ աւելորդ չենք համարում տալ 90 թուականի վերաբերմամբ:

Օտարներ.—Պօզնանսկի—15,500 հակ. Կարգինկին—3,000 հակ (իւրաքանչիւր հակը 2 սովորական հակի մեծութեամբ, կամ 600 հակ). Ալէքսէեվ—4,500 հակ. Զիթախեանց—3,000 հակ. Գրուշենդեր—2,000 հակ: Տեղացիք.—Աֆրիկեան—1,000 հակ (սրանք հէնց Երևանում վաճառել են Պօզնանսկուն). Գուլղարեանց—2,000 հ., Գէարգեանց—2,000 հ., Բէգլարեանց—1,000 հակ. Փանեանց, Բարխուդարեանց, Վարդազարեանց, Ջանիբէգեանց և մի քանիսը ընկերովի—բոլորը միասին՝ 3,000 հակ:

(Կը շարունակվի)

ՆԱՄԱԿ ՇԱՄԱԽՈՒՑ

Յուլիսի 13-ին

Կիսախարխուլ և կիսաւեր տների մի մեծ ժողովածու է ներկայացնում այժմ Շիրվան-խաների նախկին հարուստ և գեղեցիկ Շամախին: 1859 թուից սկսած նա օրից օր յետ է գնում. աւերակների թիւը գնալով մեծանում է, բնակիչները մեծ թւով սկսում են գաղթել Բաղու և ուրիշ քաղաքներ և այլ ևս երբէք չեն վերադառնում, առևտուրը և արհեստը սկսում է թուլանալ, մետաքսագործութիւնը, որը նախկին Շամախու անունը մինչև Եւրոպա էր հասցրել, այժմ վայր ընկած դրութեան մէջ է գտնվում: Մի խօսքով՝ այժմեան Շամախին մի շատ աննախանձելի վիճակ ունի: Շամախու բնակիչները, որոնք հազիւ մի քանի հազարի են հասնում, կազմում են՝ հայերը, թուրքերը և ռուսները:

Հայ բնակիչները հազիւ 200 ընտանիք կարող են կազմել, այդ թւի աւելի մեծ մասը կազմում են լուսաւորչականները, մնացածները բողոքական են: Երկու դաւանութիւններին պատկանող հայերը կրօնական խնդիրներ աչքի առաջ ունենալով, այնքան էլ հաշտ յարաբերութիւններ չունեն միմեանց հետ: Նոյնպէս են միմեանց հետ և թուրք ազգաբնակութեան շիա և սիւննի աղանդներին պատկանողները: Ռուսները, որոնք պատկանում են՝ մոլոկան, դուխոբոր և հրէական (субботникъ) աղանդներին՝ գաղթեցրած են Ռուսաստանի այլ և այլ տեղերից:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

VI

Լսել եմ և գիտեմ,—նոյնը, անկասկած, լսել է և գիտէ իւրաքանչիւրը իմ ընթերցողներից,—որ քիւրդը, լինի նա Մուշում, Դիարբեքիրում, Սասունում, Մասիսի ստորոտում, թէ Ուրմիայի շրջակայքում,—մասնագէտ է սպանելու, կողոպտելու, թալանելու և գողանալու մէջ. գիտեմ, որ քուրդ ցեղը իր ներկայ վարք ու բարքով, իր տնտեսական և քաղաքակրթական (քիւրդ և քաղաքակրթութիւն,—չէ սաղում....) այժմեան դրութեամբ իրանից արտադրում է և գուցէ երկար ժամանակ կարտադրի զանազան Ջալալէդդիններ, Իբրահիմներ, Մուսա-բէգեր, բայց երբէք չէի կարող երևակայել, որ մարդկանց գլուխը սոխի գլխի պէս թռցնող քուրդը, որի ապրուստի միակ միջոցը սուրը և դաշոյնն է, կարող է երբ և իցէ լինել, երևակայեցէք, վաշխառու....

Բայց ինչեր ասէք, որ չէ կատարվում աստուածախնամ Մուշի հովտում և Սասունի լեռների շրջակայքում: Զարմանալին այն կը լինէր, եթէ այնտեղ տեղի չունենային այն դէպքերը, որոնք օրից օր աւելի և աւելի են ծծում խեղճ ժողովրդի արիւնը.... Եւ ահա արիւնարբու քիւրդ բէգը, որ ոչ օրէնք և ոչ էլ իրաւունք է ճանաչում, սկսել է իր հարստահարող միջոցների թւին աւելացնել մի նոր միջոց, որը, անկասկած, նոյնքան ձեռնտու կարող է լինել իր համար, որքան սրածութիւնը և ասպատակութիւնը, և նոյնքան մահաբեր ժողովրդի տնտեսական կեանքի համար, որքան և աւարառութիւնը և մշտական աւազակութիւնը:

Հաւանօրէն, կարող է շատերի մէջ այսպիսի հարց ծագել, թէ այդ որտեղից և ինչպէս պատահեց, որ քիւրդ բէգը, որը, պէտք է խոստովանած, մինչև այժմ շատ էլ սէր չունէր փող դիզելու գործի վրա, այժմ սկսել է վաշխառութեամբ զբաղվել, կամ ուրիշ խօսքով ասած, նպատակ է դնում իրան փող հաւաքել և փողով հարստանալ....

Ես ակամայ յիշեցի կ. պօլսեցի իմ մի բարեկամի խօսքերը, որ նա գրել է ինձ մի նամակում, որի մէջ խօսում էր քիւրդերի վաշխառութեան մասին: Կ. պօլսեցի իմ բարեկամ փիլիսոփան այն կարծիքի է, որ քիւրդի վաշխառու դառնալը մի ապացոյց է, թէ նա մի քայլ է անում դէպի քաղաքակրթութիւնը:

«Մինչև ցայսօր,—գրում է պօլսեցին,—քիւրդը միայն կը կոտորէր, կը կողոպտէր, կառևանգէր և կը թալանէր: Այժմ նա կը տեսնի, որ սրի և աւեան դարը կանցնի. նա կը տեսնի, որ ինքն այլ ևս չը պիտի կարողանայ առաջվայ համարձակութեամբ սպանել և թալանել.—ահա նա կը սկսի աւելի քաղաքակիրթ միջոցով պահպանել իր դիրքն ու ոյժը, սրի տեղ ձեռք առնելով զ ա լ ա մ ը և աւարառութեան դաշտը՝ սար և ձորի փոխարէն՝ անոր համար այժմ կըլլայ թ ո ւղ թ ը, որով գիւղացին նոյնքան կը խեղճանայ վաշխառու քիւրդի առաջ, որքան նոյն գիւղացին խեղճացած էր բաց դաշտում զինաւորված քիւրդի առաջ»:

Կատարելապէս ճիշդ է պօլսեցու այդ կարծիքը, թէ վ ա շ խ ա ռ ո ւ - ք ի ւ ր դ ի առաջ խաղաղասէր գիւղացին նոյնքան խեղճ կը լինի, որքան և ա ս պ ա տ ա կ ո ղ - ք ի ւ ր դ ի առաջ, բայց երբէք չեմ կարող համաձայնվել իմ բարեկամի այն կարծիքի հետ, որ իբրև թէ վաշխառու դառնալը քրդական կեանքի մէջ,—կը նշանակէ մի քայլ առաջ դէպի քաղաքակրթութիւնը....

—

Թոյլ ներվի ինձ, որ բուն հարցից մի փոքր շեղվեցի: Ինչպէս վերևն էլ ասեցի, անկասկած, շատերի մէջ հարց կարող է ծագել, թէ այդ ինչպէս եղաւ, որ ասպատակող քիւրդը դարձաւ վ ա շ խ ա ռ ո ւ:

Փորձենք պատասխանել այդ հետաքրքրական հարցին:

Որ շատ անգամ այս կամ այն քիւրդ բէգը յարձակում է գործում գիւղի վրա,—դա նորութիւն չէ:

Որ յաճախ մի որ և է քիւրդ ցեղի բ է գ-ներկայացուցիչը, գալով խաղաղ ժողովրդի գիւղը, քշում, տանում է ոչխարները, այրում է խոտի, կամ հունձի դէզը,—դա էլ նորութիւն չէ:

Որ շատ անգամ, վերջապէս, քիւրդ բէգը ձեռք գցելով մի խեղճ գիւղացուն, սպառնում է կամ նրան սպանել, կամ դիպչել նրա ընտանեկան սրբութեան,—դա էլ հին առակ է:

Եւ ահա այդ և այդ տեսակ, եթէ այսպէս կարելի է ասել, ք ր դ ա կ ա ն դ է պ ք ե ր ո ւ մ, մեր քիւրդ բէգը սկսել է վարժվել մի բանի մէջ,—այն է, որ նա սկսել է փ ր կ ա ն ք պահանջել:

Եւ հէնց այդ փրկանքն է քիւրդի վաշխառութեան հիմքը:

Քիւրդ բէգը սպառնում է տանել գիւղացու եզը. նա խրոխտալով ասում է, թէ գիշերը կրակ կը տայ նրա խոտի և ցորենի դէզը, նա սարսափեցնում է գիւղացուն՝ ասելով նրան, որ կը գայ իր մարդկանցով և ձիաների ոտների տակ կը տայ նրա ցորենի արտը. վերջապէս նա բռնում է հ ե զ ա բ ա ր ո յ գիւղացուն, չարչարում, նեղացնում, տանջում է և այդ բոլոր ցաւերից նրան ազատելու համար փրկանք է պահանջում, մի չօչափելի վարձ է ուզում իր զոհից, նրան չը վնասելու, չը նեղացնելու համար:

Անճարը կերել է բանջարը:

Ինչ անի գիւղացին. նա ասում է. «կը տամ, ինչ ուզում ես, միայն, ի սէր Ալլահի, մի տանջիր ինձ»:—Կը տամ, ասում է, բայց ինչ տայ և որտեղից տայ:

Խորամանկ քիւրդը հնար է գտնում իր զոհին այդ վիճակից հանելու համար: Նա ասում է. «ինձ մի ս ա ն ա դ (պարտամուրհակ) տուր ինձ. կերթաս Թիֆլիս, Ստամբուլ, Բաթում, փող կաշխատես, Ալլահը ողորմած է, փող կունենաս և այն ժամանակ կը տաս»:

Բաղդածը վաղվայ մասին չի մտածի: Թակարդ ընկած մեղեին, կամ չատախեցին մուրհակ տալու հետևանքի մասին մտածելու ոյժ չունի. նա մի-

Քաղաքիս ներկայ թշուառ դրութեան ոչ երկրորդական պատճառներից մէկը կարելի է համարել զանազան դաւանութիւններին և ազգութիւններին պատկանող բնակիչների մէջ տիրող անհամերաշխութիւնը և անմիաբանութիւնը:

Ուսման և կրթութեան գործը նոյնպէս չէ կարող փայլել իր առաջադիմութեամբ. լուսաւորչական և բողոքական հայերի երկդասեան կամ երեքդասեան ուսումնարանները, քաղաքային երեքդասեան դպրոցը, որից աւարտածները ստանում են վարժապետութեան իրաւունք գիւղական դըպրոցներում, և մահմեդականների միջնադարեան կերպարանք ունեցող մէդրեսէները՝ այնքան էլ մեծ մտաւոր պաշար չեն կարող մատակարարել դեռ տգիտութեան խորին խաւարի մէջ խարխափող բնակիչներին: Լուրջ, գործունեայ և ինտելիգէնտ երիտասարդութիւն տեղս չը կայ. սրա փոխարէն կայ դատարկամիտ, չաղ, անհոգ և օրերով գինետներում քէֆ անող «ջահիլութիւն»: Մտաւորապէս և նիւթականապէս աղքատ լինելով, ժողովուրդը իր բարոյական դրութեամբ էլ չէ կարող պարծենալ:

Մտաւոր զարգացման պակասութիւն, նիւթական աղքատութիւն և բարոյական սնանկութիւն, —ահա կարճ խօսքերով Շամախու բնակիչների ներկայ դրութիւնը: Տխրալի եղրակացութիւն.... Ժողովրդի արիւնը ծծող, գիւղացիներից անասելի տոկոսներ վերցնող վաշխառուները մատներով չեն համարվում: Ամբողջ գաւառը այդ գառան մորթոտած թագնուած գայլերի գերին է: Տխուր երևոյթ, որ մինչև այժմ չարունակվում է Շամախում:

Ցաւալի է, բայց ճշմարտութիւն է...

Գ. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԱՂՍՏԱՖԱՅԻՑ

Յուլիսի 11-ին

Դեռ ևս անցեալ տարիներում, երբ Անդրկովկասեան երկաթուղին գտնվում էր մասնաւոր ընկերութեան ձեռքում, Բագուի նաւթագործարանատէրերը խնդիրք տուեցին այդ երկաթուղու վարչութեան իրաւունք տալ իրանց սեփական նաւթի վագօններ ունենալ գծի վրա, որովհետև երկաթուղու ունեցած վագօնները չափից դուրս քիչ էին այդ արտահանութեան չափազանց մեծ քանակութեան համար:

Այդ խնդիրը վճռվեց. և խրաքանչիւր գործարանատիրոջ իրաւունք տրվեց իրան գործարանի ոյժի համաձայն վագօններ ունենալու:

Կարճ ժամանակամիջոցում մօտ 20 հազար վագօններ, մասնաւոր մարդկանց անուններով, սկսեցին բանել երկաթուղու գծի վրա: Երկաթուղին իրան կողմից քրէհից մի որոշ գինջում էր անում ապրանքատէրերին իրանց սեփական ամաններով ուղարկվող ապրանքների համար: Նորերումս երբ արդէն գիծը անցել է կառավարութեան ձեռքը, երկաթուղու վարչութիւնը կարգադրել է բոլոր այդ մասնաւոր վագօնները յանձնել կառավարութեանը մի որոշ վճար ստանալով դրա փոխարէն:

Գործարանատէրերը իրանց համար վնասակար համարելով այդ առաջարկութիւնը, որպէս պատմում են, առ այժմ հրաժարվել են այդ կարգադրութիւնը կատարելուց: Երկաթուղու վարչութիւնը ևս իր կողմից կարգադրել է դատարկ վագօնները դեռ ևս յետ չը դարձնել, և նրանք քանի օր է, որ բոլոր կայարաններումն էլ կանգնեցրած են մինչև նոր կարգադրութիւն:

Խօսվում է, որ երկաթուղու վարչութիւնը մտադրութիւն ունի, գնացքների երթևեկութիւնը արագացնելու համար՝ Թիֆլիսից մինչև Բագու մի երկրորդ գիծ ևս անցկացնելու:

Ար. Ապ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Էրզրումի դէպքերի վերաբերեալ հետևեալ տեղեկութիւններն են հաղորդված մայրաքաղաքի լրագիրներին. «Անգլիական համայնքների ժողովում Ֆերգիւսէն յայտնեց, որ Էրզրումի վերջին խառնակութիւնների ժամանակ, ամբոխը գրաւեց այն փողոցը, ուր գտնվում է անգլիական հիւպատոսարանը և ջարդեց թէ հիւպատոսարանի և թէ ուրիշ տների պատուհանները: Հիւպատոսը խակոյն պարզեց իր դրօշը, և տեղեկացրեց պատահածի մասին նահանգապետին: Վերջինս ուղարկեց 8 պահապան ուղարկեց, իսկ յետոյ մի վաշտ զօրք, որը և հեռացրեց ամբոխին փողոցից»:

—

Անգլիական «Daily News» լրագրի թղթակից պ. Չարլզ Ֆիցջերալդ Թիֆլիսից ուղևորվեց դէպի Էջմիածին, հայոց եկեղեցական կենտրոնը տեսնելու համար:

—

Հայոց մի դպրոցի հոգաբարձութիւն դիմելով մեզ, խնդրում է ռուսաց լեզուի մի ուսուցիչ: Հոգաբարձութիւնն ուզում է, որ այդ ուսուցիչը լինի «հմուտ, ուսեալ, եռանդոտ, փորձված և ազնիւ» և այդ բոլոր յատկութիւնների և չաքաթական 25 դասի համար առաջարկում է,—երևակայել դժուար է,—300 րուբլի: Ամօթ է, պարոններ, ամօթ: Որտեղից սովորեցիք այդքան ստորացնել և արհամարհել ինտելիգէնտ մարդու աշխատանքը, որտեղից սովորեցիք այդքան էժան գնահատել ուսուցչի անձնաւորութիւնը: Ամօթ է....

—

Մեզ զանազան տեղերից հաղորդած տեղեկութիւններից երևում է, որ գիւղերում անարգել կերպով տարածվում են զանազան վտանգաւոր վեներական ախտեր: Ժողովուրդը չէ իմանում, թէ այդ ախտերը որքան վտանգաւոր և վարակիչ են և իր այդ տգիտութեամբ աւելի է նպաստում սարսափելի ախտերի տարածվելուն:

—

Կովկասեան կառավարչապետը հրամայել է առժամանակ արտասահմանեան անցագիր չը տալ Անդրկովկասեան հայերին՝ Մուշի սուրբ-Կարապետի վանքը ուխտ գնալու համար:

—

Այս օրերս Կովկասեան կառավարչապետ գեներալ-ադիւտանտ Շերեմետեվ Թիֆլիսից ուղևորվեց դէպի Բաթում, որտեղից պիտի անցնի մեր երկրի մի քանի կողմերը:

—

Էրզրումի առաջնորդ Գէորգ վարդապետ Իւթիւճեան խնդրել է Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքից գնալ Կ. Պօլիս, կամ մի այլ տեղ օդափոխութեան համար՝ պատճառ բռնելով իր հիւանդութիւնը: Պատրիարքը իրաւունք է տուել:

—

Այս օրերս Թիֆլիսի կայարանում, Տէր-Անդրէասեան անունով մի անձն, արճանակով բըպանեց ոստիկան Վալիաշվիլիին, որը ցանկանում էր ձերբակալել յիշեալ Տէր-Անդրէասեանին: Վերջինին վաղուց որոնում էր ոստիկանութիւնը, համարելով նրան մասնակից զանազան աւազակութիւնների մէջ: Տէր-Անդրէասեան սպանելով երկաթուղու վագօնում ոստիկանին, փախաւ և մինչև այժմս էլ չէ գտնված: Յուլիսի 17-ին թաղեցին սպանված ոստիկանին. թաղմանը ներկայ էին՝ Թիֆլիսի փոխ-նահանգապետը, ոստիկանապետը և ոստիկանութեան շատ պաշտօնեաներ:

—

Ֆրանսիացի ճանապարհորդ պ. Շանտրը, որ պտտում էր Անդրկովկասում ազգագրական հետազօտութիւններ անելու նպատակով, այս օրերս վերադարձել է Թիֆլիս:

—

Թիֆլիսի նահանգական դատարանի անդամ Լ. Ժուկօվսկի նշանակված է Երևանի նահանգական դատարանի պրոկուրոր: Մեզ հաղորդում են, որ սրանից մի քանի տարի առաջ Երևանի նահանգական դատարանի անդամ եղած ժամանակ պ. Ժուկօվսկի վայելում էր մեծ համակրութիւն այդ քաղաքի հասարակութեան կողմից:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Ցայանի փաստ է, որ Թիւրքահայերի տարրական դպրոցները ողորմելի վիճակի մէջ են, և դըրա գլխաւոր պատճառներից մէկը լաւ վարժապետների բացակայութիւնն է: Կ. Պօլսի ուսումնական խորհուրդը այդ կարևոր հարցի մասին շատ քիչ է մտածում: Ահա թէ ինչ է ասում այդ մասին «Արևելք» լրագիրը, որը, ի դէպ է խոստովանել, վերջերս սկսել է մի շարք լուրջ առաջնորդող յօդուածներ տպագրել ներքին զանազան հարցերի մասին:

«Ուսումնական խորհուրդն հայկական Ակադեմիա մը կազմելու խորհուրդը կը յղանայ: Ուսումնական խորհուրդն երկրորդ կարգի վարժարանաց մէջ տարեկան մրցում կը հաստատէ: Ուսումնական խորհուրդն, ի մի բան, բարձր խորհուրդներ կիրագործէ: Բայց կը փափաքէինք, որ Ուսումնական խորհուրդը պզտիկ բաներուն ալ ակնարկ մը նետելու խոնարհամտութիւնն ունենար: Այն պզտիկ բաները մին մեր Նախակրթարաններն են: Ասոնց վիճակն ամենէն աւելի արգահատելի է: Բայց թէ Ուսումնական խորհուրդն որ աստիճան կարևորութիւն կընծայէ Նախակրթարաններուն, երրորդութիւն մը դրական փորձը կուտայ մեզ: Անցեալ օր կը խօսէինք «վկայեալ» ուսուցիչներուն վրա: Ուսումնական խորհուրդն երբ առաջնակարգ վկայականի թեկնածու մը ակար գտնէ, երկրորդակարգ վկայական կուտայ, և երբ երկրորդակարգ վկայականի հետամուտ մը այն բարձրագոյն պատուոյն անարժան դատէ, երրորդակարգ վկայականով մը... կը ճամբէ զինա: Այսինքն՝ Ուսումնական խորհուրդը «Նախակրթարանի ուսուցիչ» տիտղոսով վկայեալ կը ճամբէ իր առջև քննութեան ներկայացող ամենէն տկար, չըսենք ամենէն անարժան ուսուցիչն: Եւ սակայն հարկ է յիշեցնել, Նախակրթարանի ուսուցիչը պէտք է աւելի ձեռնհաս, աւելի բանիբուն, աւելի ուսեալ վարժապետ մը լինի, քան երկրորդ և առաջին կարգի ուսուցիչներն, այն գերազանց պատճառաւ, որ վեցէն մինչև ինն—տասն տարեկան տղայոց չորս գործողութիւն սովրեցնելու համար մանկավարժական աւելի մեծ կարողութիւն պէտք է, ան բարձրագոյն կարգերուն գրահաշիւ և երկրաչափութիւն սովրեցնելու համար: Ըստ այսմ դատել և այլ գիտական ու բարոյական ուսմունք: Իրաւ, մինչև ցարդ մեր վարժապետաց ամենէն անկարողներն էին որք՝ Նախակրթարանի ուսուցիչ կարգուելով՝ իրենց ապիկարութեամբ կը տանջէին մեր տղայոց միտքը: Բայց երբ Ուսումնական խորհուրդն այս կրթական աղետալի չփոթութեան մէջ իւր վկայականաց ոյժով կարգ ու կանոն մուծանելու ձեռնարկեց, իրաւունք ունէինք յուսալ թէ Նախակրթարանի ուսուցիչն աւելի յարգ պիտի գտնէր, և ոչ թէ ըստ առաջնոյն պարիա մը համարուէր: Եթէ կուզենք մեր Նախակրթական փտած, բորբոսած դրութիւնն առողջ և հաստատ հիմերու վրա դնել, պէտք է՝ հայկական Ակադեմիայէն և այլ ամեն բարձրաթռիչ խորհուրդներէն յառաջ՝ մեր Նախակրթարանները բարեկարգենք, պէտք է մեր Նախակրթարանաց համար ուսուցիչներ պատրաստենք, և երբ գտնենք Նախակրթարանի ուսուցիչներ, որք մանկավարժական արուեստին պահանջման համաձայն

այն այն րոպէին իր օձիքը անաստուածի ձեռքից ազատելու մասին է մտածում:

—Շատ լաւ, մրմնջում է նա: Գրում են սանադը, մչեցին իր թանաքոտ մատը սղմում է թղթի վրա, հաստատում հայերի սովորութեամբ, և տալիս բէգի ձեռքը:

Պարտատէրը ժպիտն երեսին ասում է. «այժմ ազատ ես. իմ հովանաւորութիւնը քեզանից անպակաս կը լինի»:

Այդ կերպ ապատակող քիւրդը սանադ է առնում մէկից, սանադ է առնում միւսից, երրորդից, տասներորդից, և փող չունեցած՝ փողատէր դառնալով, սկսում է իր ամենագլխաւոր արհեստը.—ծծել, հիւթաքամ անել իր ձեռքն ընկածներին, իր ճանկերի մէջ պատառ-պատառ անել միամիտ պարտապաններին.... Եւ այդ րոպէից սկսվում է քիւրդի վաշխառութիւնը....

—

Տեսարանը փոխվում է:

Թիֆլիսի կամ Բաթումի պանդուխտ մշակների մէջ շշուկ է ընկել, իրարանցում կայ: Վախեցած մշակները պատմում են միմեանց, որ եկել է բէգը: Արդէն ամենքը գիտեն թէ ինչ կը նշանակէ այդ գալը: Ամենքի մէջ էլ դող է ընկել: Սանադները դրած ծոցը, բէգը եկել է պանդուխտ մշեցի մշակների յետևից, իր փողը ստանալու համար, օրինական սանադով իր հ ա լ ա լ փողը առնելու համար:

Մի քարվանսարայից միւսն է անցնում նա, մշակների մի բնակարանից միւսն է գնում, և գտնելով իր պարտապաններին, յայտնում է նրանց, որ փող պատրաստեն, գոնէ իրանց պարտքի մի մասը տան:

Ով կարող է նոյն իսկ Թիֆլիսում կամ Բաթումում մի ծպտուն հանել. մշակներից ամենաքաջը և ամենասրտոտն անգամ չէ կարող մի որ և է բողոք յայտնել բէգի դէմ, թէև գիտէ, որ մի քանի ոսկու սանադ տալով, ինքը մի դրուշ անգամ չէ ստացել վաշխառու բէգից: Ինչ անենք, որ չէ ստացել. սանադ խօմ տուել է: Հէնց ասենք թէ սանադ էլ տուած չը լինի: Լաւ գիտէ թշուառ մշակը, որ իր մի յանդգնութիւնը, իր մի բողոքը բէգի դէմ շատ թանգ կը նստի իրան, շատ ծանր հետևանք կունենայ. Նա լաւ գիտէ, որ եթէ այժմ բէգին վըշտացնէ, նրա կամքը չը կատարէ, կամ ասէ թէ ես քեզանից փող չեմ վերցրել, բէգը առանց նըրան պատասխանելու, պիտի վերադառնայ այնտեղ, որտեղից եկել է, այն է մշակների հայրենիքը, իր ջ ի գ ր ը պէտք է հանի յանդուգն մշակի ընտանիքից, ազգականներից, քանդելով նրանց տունը, անպատւելով նրանց ընտանիքը և մէկին քանի վնաս պիտի տայ... Եւ վերջապէս ինքը մշակը կարող չէ երբ և իցէ հայրենիք վերադառնալ, եթէ կը թշնամացնի իր հետ իր տեղի պէտին—քուրդ բէգին: Ի հարկէ չէ կարող...

Մտածում է, մտածում խեղճ մշակը այդ բոլորի մասին, և վճռում է, որ երկու չարիքից փոքրն է աւելի լաւ: Այդ վճռելուց յետոյ, վճռում է իր դառն քրտինքի աշխատանքը, ամիսներով հաւաքած իր կօպէկները տալ վաշխառու բէգին.... այդ կօպէկները բէգին տալով, ճշմարիտ է, նա զրկում է իր օգնութեան սպասող ընտանիքը բոլոր յոյսերից, բայց գոնէ դրանով չահած կը լինի նրա սիրտը, և ազատած թէ իրան և թէ իր սիրելիներին բէգի վրէժխնդրութիւնից...

Գիտէ ապատակ-վաշխառուն այդ բոլորը, գիտէ որ իր ձեռքումն է այդ բոլոր անօգնականների հոգին, և գիտենալով այդ բոլորը, նա հանգիստ կերպով սպասում է, որ իրան սանադ տուող գ ե ա վ ու ր ն ե ր ը կը գան և կը բերեն փողերը....

Եւ ամենքն էլ բերում են...

Պտտում է հեռատես վաշխառուն մի քաղաքից միւս քաղաք, մի տեղից միւս տեղ, որտեղ աշխատանքի են գնացել իր պարտապանները և ամեն տեղ, պարբերաբար, մի տարին, կամ երկու տարին մի անգամ ոտք դնելով, հաւաքում է այն, ինչ որ չէ ցանել, հնձում է այն տեղերից, որտեղ երբէք չէ սերմանել.... Եւ եթէ կը պատահի, որ մէկը, գլուխը կորցրած, կընդդիմանայ նրան, կը յանդգնի ասել, որ ինքը պարտ չէ, այլ այդ սանադը իրանից առել են զօռով, վախեցնելով, հեռատես բէգը, ի հարկէ, ոչինչ չի անի:

Խորհրդաւոր կերպով նա միայն ասում է.

—Լաւ, տեսնենք ով կը փոշմանի: Եւ այդ խօսքերը ժպիտով իր պարտապանի երեսին գցելուց յետոյ, վերադառնում է այնտեղ, որտեղից եկել էր....

Չէ անցնում մի երկու ամիս և ահա բողոքող մշակը ստանում է «խապրիկ» իր փաթանից, որ իր տունը թալանեցին, ցորենի դէզը այրեցին, եզը և ոչխարը քշեցին տարան, և իր հօրը կամ եղբօրն էլ կապոտած տարան, և փրկանք են ուզում....

Անիծում է մշակն իր գլուխը, անիծում է այն րոպէն, երբ ինքը համարձակվեց բողոքել, և [illegible] փորձի վրա հիմնվելով, խրատում է իր ջահել հայրենակիցներին հնազանդվել, կատարել բէգի ասածը և երբէք չը բողոքել....

Անցնում են տարիներ. շատանում է այն [illegible] սակ վաշխառուների թիւը, որոնք սանադներ են ստանում ոչ թէ փող տալով, այլ իրանց [illegible] ծայրով. կողոպտում են, թալանում են, խեղճ գիւղացիներից, իբրև փրկանք, սանադներ են առնում, այդ սանադներով սեփականացնում են մշակի նոյն իսկ օտար երկրում աշխատած կօպէկները,—այդպիսով վայելում են ուրիշի աշխատանքը թէ տանը և թէ դուրսը, տանը սրի և դաշոյնի միջոցով, իսկ օտարութեան մէջ օրինական սանադների միջոցով....

Որ ջուրն ընկնի, ասեցէք, քիւրդ բէգի ձեռքն ընկած անօգնական գիւղացին, որտեղ փախչի նրանից, ուր գնայ և ում օգնութեանը դիմի.... Դատարան գնայ.... Բայց դատարան գնայ և [illegible] ասի: Չէ որ ս ա ն ա դ է տուել. օրէնքը սանադի կողմն է:—Սանադ չը տայ, ախր ինչպէս չը տայ, կարող է, որ չը տայ....

Ուրեմն ինչ անի:

Խ. Աղասեր

դիւրընթել ոճով կարդալ, գրել, հաշուել, խորհել, բարին սիրել և չարն ատել սովրեցնեն մեր մանուկներին, գիտենանք վարժատրել այնպիսի ուսուցիչներ մեր առաջնակարգ վկայականներով, և ոչ թէ այնպիսի վկայականով մը որ աւելի ապիկարութեան քան կարողութեան յայտարարութիւն մ'է այժմ։

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՔ Ի ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Անտարբեր դիտողաց աչքէն իսկ չէ վրիպում, որ վաճառական դասն հզօր կապ մը կը կազմէ այսօր հայ ընկերութեան մէջ, ոչ միայն ի Թիւրքիա, այլ և Եւրոպա, կամ այլուր, ուր որ գտնվի։

Այս դասակարգն, որպէս մարդերէ բաղկացեալ ամեն ընկերութիւն, իր բարի և յոռի կողմերն ունեցած է և ունի միշտ։ Իր բարի յատկութիւններն, ինչպէս և յոռի սովորոյթներն միօրինակ չեն ներկայացված հասարակաց դատաստանին. ամեն ինչ միակողմանի եղած է։

Հազիւ թէ մի ռ և իցէ վաճառական, իրեն փառք չլինել խորհեցաւ, չպրտում է քանի մի կտոր ոսկի այս կամ այն ազգային կոչված հաստատութեան ի նպաստ, այս կամ այն անձի յօգնութիւն,—և ահա դուք կը տեսնէք, էլ ածական չէ մնում, որ չը թափեն նորա գլխին՝ ազգասէր, բարեգործ, ողորմած, գթած կամ ինչ որ գրողին խելքին գալիս է. նրան ներկայացնում են տիպար առաքինութեան, օրինակ կատարելութեան, որին պէտք է գովէ ամեն մարդ, որին երախտապարտ պիտի լինի ամեն հայ, և դեռ չը գիտեմ ինչեր....

Դառնանք միւս կողմը. արդ, վաճառականը թէ մի դժբաղդութիւն ունեցաւ մի ռ և իցէ վարժապետին, տիրացուին կամ գրողին հակառակ գտնվել, նոյն իսկ եթէ դա յօդուտ ժողովրդի էլ է եղել, և ահա դուք կը տեսնէք երկար մի յօդուած յայտնի լրագրում ոչ թէ այս ինչ անձի դէմ, ոչ. այդ չատ սովորական բան կը լինէր մէկ անձի անպիտութիւնը երևան հանել, խայտառակել դնա, հասարակ մահկանացուի գործ կը լինէր, մանաւանդ որ մեր Թերուս տիրացուները, որոց մեծագոյն մասը վէպերու մէջ տեսած են կեանքը և տարբեր գաղափար չունեն տոկուն և յարատև աշխատութեան և խնայողութեան սկըզբների վրա, նոյն այդ տիրացուն կը լցնէ լրագրի քանի մը էջեր, ուր վաճառական իբր դասակարգ՝ չարչի, արիւն ծծող, տղրուկ, զօչաքաղ, հարստահարիչ, Թշնամի լուսաւորութեան, ազգի կատաղի Թշնամի է ներկայացուած։ Հարցնես միանգամ Թէ ինչէն գիտէ, և պատրաստ է քեզ պատասխանել Թէ այս ինչ անձը այն ինչին տունն է աւրել։ Ի՞նչպէս. ինձ համար հազիւ Թէ պատասխան ունի, միայն լսել է։ Վաչխառուն տուն է քանդում, բղաւում են չատերը, չարչին գիւղացուն կողոպտում, սարուկ է դարձնում, գոռում են այլք։ Բայց Թէ որքան իրաւ է այդ,—գործնական փաստեր չունի, և այլապէս էլ կարող չէ լինել, որովհետև գրողն այնչափ քիչ ծանօԹութիւն ունի իր նիւԹի հետ, վարկենական և միակողմանի է դատում, և որ վասն է՝ իր օգտին, չահի համեմատ է վճռում։

Մենք չենք ասում Թէ ամեն մի ռ և է ինքնակոչ յօդուածագրի անիմաստ գրուԹեան պէտք էր պատասխանել, ո՛չ. այլ կան և ուչադրուԹեան արժանի խնդիրներ զորս վաճառականք, մանաւանդ հայ առևտրականք այլապէս չեն կրնար լուծել իրենց դրից և վիճակին աղագաւ, և Թէ դրամագլխի և աչխատուԹեան խնդիրն, կամ այլապէս գործատեարց և գործաւորաց կռիւն այնչափ յառաջացած է և սպառնալից դարձած, յորմէ հազիւ Թէ կարենային խուսափել և մերայինք, այնպէս որ անհրաժեչտ պէտք կը զգացվի իւրաքանչիւր դասակարգին իր իրաւունքը պաչտպանել մամլոյ միջոցաւ։ Օրինակի համար դրէնք գործաւորական խնդիրն, և յիրաւի մեզ համար դեռ չատ հեռի է այդ խնդիր։ Առաւել մօտիկ, առաւել սպառնալից խնդիրներ կան և օրըստօրէ կը դիզվեն մեր գլխի վրա ոչ միայն հայ վաճառականին և հայ կամ Թուրք գիւղացւոյն միջև, այլ հայ վաճառականին և եւրոպացւոյն միջև, մեր հարուստի և աղքատի, կրԹելոյ և Թերուսի մէջ յարաբերուԹիւնները.... Եւ այդ խնդիրները ամեն ատեն անպատեհ կերպով լուծվելու ենԹակայ են....

Ուստի մենք պիտի աչխատենք զանազան մասերու բաժնել և իւրաքանչիւրն առանձինն քննել իր ճչգրիտ վիճակին մէջ որչափ կրնանք։

Որպէս զի ըստ կարելւոյն կանոնաւոր վիճակի մէջ ներկայանայ խնդիրն, հետևեալ բաժանումներ հարկ տեսանք ընել։

Ա. Հայերն իբր վաճառականական ազգ ի հնում։

Բ. Վաճառականութիւնն ընդ Օսմանեան տէրութեամբ.

Գ. Հայ վաճառականք յԵւրոպայ ի հնումն և ի ներկայս։

Այս երեք մասերն պիտի գրենք համառօտ, ինչ որ կրցած ենք քաղել զանազան պատմութիւններէ Թէ հայկական և Թէ եւրոպական։

Իսկ բուն խնդիրն, որոյ վրա կուզենք գրել, հետևեալ քանի մի մասերէ պիտի բաղկանայ։

Ա. Հայ վաճառականաց դիրքն և վիճակն ի Թիւրքիա և յԵւրոպա.

Բ. Նոցա հաղորդակցութիւնը և միջնորդութիւնը.

Գ. Թէ ինչ կը պակասի մեզ մեր ապագան ապահովելու համար։

Ի հարկէ ստիպեալ պիտի ներկայացնեմք բարի և յոռի կողմերն, քանի որ ցանկութիւն ունենք օգտակար լինել երկու կողմանց ևս, մանաւանդ վաճառական դասուն, որը եթէ իրաւունք ունի երբեմն բանակռուի չը բռնվել մի տգէտ քննադատի հետ, մեծ մեղք կը գործէ սակայն, իր ներկայի և ազգային վերաբերեալ խնդիրներն չը քննելով, չը լուծելով, և օր մի գուցէ չատ ուչ լինի, երբ այլք իրենց ձեռներէցութեամբ բռնած կը գրաւեն նրա դիրքը։

—

Այս յօդուածի նախաբանն մեկնած էր արդէն, երբ «Մչակի» 63 և 64 համարները ստացայ։ Գուցէ ժամանակն եկած է, որ հայն, մանաւանդ հայ վաճառականը զբաղի իր կացութեամբ, տեղեկութիւն քաղէ իր ազգակիցներու վրա ի Թիւրքիա, յԵւրոպա և ի Կովկաս, և փոխադարձապէս։ Կը սպասենք զայս «Մչակէն»։ Եւ երբ կընդունէք Թէ «Մչակի» բաժանորդաց երեք չորրորդ կը կազմեն միջին դասակարգին պատկանեալք, ինչի ուրեմն մեր լրագրութիւնը չը զբաղիր գլխաւորաբար այդ դասակարգի վերաբերեալ հարցերով. ինչո՞ւ չը հատուցանէ տրիտուրն այն օգնութեան, զոր ստանում է։ Եւ միթէ քաջալերելի չէ՞ն դոքա, որք առատաձեռնութեամբ վճարում են յամենայն դէպս։

Հայը չատ կանուխ սկսած է վաճառականութիւնը, և աչխարհակալաց հեղեղներն չեն կասեցուցած զնա կեցութեան այդ ճիւղը մչակելէ։ Դաբեր յառաջ, երբ որ կարելի էր վաճառաչահութեամբ ապրել, հայը սկիզբն դրած է վաճառականութեան. դժբաղդաբար Ասիոյ ուրիչ պատմութեանց պէս վաճառականութեան պատմութիւնն ևս մութի մէջ է. միայն հատուկտորներ կը գտնենք աստ և անդ, որոց չատերն ծանօթ են արդէն և կրկնելն աւելորդ կը լինի։ Այդ մասին աւելի ընդարձակ հաւաքածու մը ունիմ, եթէ ժամանակն զայ կը ղրկեմ ձեզ։ Երբ Հայաստանի քաղաքները քարուքանդ եղան, երկիրն աւերակ և ամեն ինչ տակն ու վրա էր, հայեր կը վխտային ո՛չ միայն փոքր Ասիոյ մէջ, այլ և ի Հընդկաստան և յԱրաբիա և յԵւրոպայ, Հօլլանդիա, Մարսէյլ, Վենետիկ, Ճենօվա, նոյն իսկ Պալէրմօ, մեծ կամ փոքր գաղթականութիւններ կազմելով. սակայն մեզ կը զարմացնէ, երբ կը տեսնենք, որ Վասկօտէ-Գամա Աֆրիկայի նաւահանգիստն և այլ քաղաքաց նկարագրութեանց մէջ կը յայտնէ Թէ անդ վաճառականներ տեսած էր, որք կըսէին Թէ իրանք հայ (Arménien) էին և իրենք ևս պորտուգալացոց նման քրիստոնեայ։

Ո՛ գիտէ ինչեր պիտի լսէինք և իմանայինք, եթէ քիչ չատ պատմութիւն ունենար մեր վաճառականութիւնը, և գուցէ փոխանակ հպարտանալու, ամօթ զգալ հարկ լինէր՝ այնքան աղնուագոյն և և կորովալի հայերի իբրև անարժան զաւակներ....

Կցկտուր պատմութիւնն ինքնին կը խօսի, երբ մտաբերենք Թէ ամենազօր սուլթաններու մայրաքաղաքին տիրող ոյժը հանդիսացած են չատ տարիներ, և ռուսական պետութեան գերազանցապէս հիմնական բարենորոգիչն հարկ համարած էր հայ տարրին ամեն օգնութիւն և կարելի եղած ամեն առանձնաչնորհում տալ, ո՛չ Թէ քանի մը հազար հպատակ աւելցնելու, այդպէս մտածելն իսկ անխելքութիւն կը լինէր, այլ վաճառականութիւնը զարգացնելու, նոցա ձեռամբ մղում տալու համար։

Բաղդատեցէք մեր վաճառականական վիճակն հնոյն հետ, և ակներև կը տեսնէք տարբերութիւնը։ Մեր նախնիք ամենուրեք յարգված էին, վասն զի օ գ տ ա կ ա ր էին, իսկ մենք ամեն տեղէ վըռնտված և անարգված ենք, վասն զի չը գիտցանք ժամանակին յառաջդիմութենէ օգուտ քաղել, ժամանակին հետ յառաջանալ։ Նա որ օգտակար չէ ընկերութեան, յորում կը բնակի, նոյն հասարակութիւնը կը կորվի և դուրս կը ձգվի։ Աչխարհի մէջ անուանի հարստահարիչ եբրայական ցեղը հաստատվելով երկու մայրաքաղաքաց մէջ (Պարիզ և Լօնդօն), տիրող ցեղին հաւասար պատիւ և ձայն ունի, և միթէ կը կարծէք Թէ վասն զի Ֆրանսիա և Անգլիա խղճի, մաքի համար ազատութիւն քարոզած են և վասն այդ կը Թողուն, որ Ռօտչիլդք բարձր ի գլուխ պանծան, և նոյն իսկ տիրեն չատ խնդրոց մէջ.—ամենևին ո՛չ. գործնական անգլիացին և գաղափարական ֆրանսիացին հաւասարապէս դուրս պիտի նետէին այդ ցեղն, եթէ վստահ չը լինէին Թէ օ գ տ ա կ ա ր են երկրին։

Այժմ դառնանք մեր խնդրոյն։

Իսկ մենք ինչ կընենք զմեզ չրջապատող ընկերութեան օգտակար լինելու. նախ պէտք է գիտնալ Թէ, իրանք իրենց օգտակար չեղող անձինք հազիւ Թէ այլոց օգտակար լինելու յատկութիւն ունենան և քննենք Թէ որչափ օգտակար և տևական կերպով օգտակար կարող ենք լինել մեզ համար։

Այս հարցման պատասխանում է եօթանասուն, վաթսուն, նոյն իսկ քառասուն տարի յառաջ հայոց ի Կ. Պօլիս ունեցած վիճակը, բաղդատելով ընդ յունականին և այսօրուան տեսարանն, որը կը պարզվի մեր աչաց առջև. և դորանից կը հետևցնենք, որ հայը իբր փոքր վաճառական, կամ լաւ ևս ժողովրդական բառով, իբր չարչի՝ առաջնակարգ վաճառական է, այլ իբր կարևոր ընդարձակ ձեռնարկութեանց, և միաբան ոյժով կատարելի գործողութեանց ներկայացուցիչ դարերէ ի վեր անընդունակ եղած է. կարճ հայեացք, և գծծութեան ու յետադիմութեան նչանակ պահպանողութիւնն կը տիրեն իր բոլոր խոհից մէջ։ Ստիպված ենք ամեն ինչ իրենց ճչմարիտ գունով ներկայացնել, իրենց անունով անուանել, որչափ ևս նուաստացուցիչ պէտք է ընդունենք իրականութիւնը, որպէս զի մեր ցաւոց դարմանը փնտռենք։ Ցաւը գիտնալն հիւանդութեան կիսապէս փարատելու հաւասար է, հարկ անհրաժեչտ է դարմանելիք վէրքը քննել և ըստ այնմ դնել սպեղանին։

Հետևեալ անգամին կը գրենք մեր գաղթականութեանց վրա և այնուհետև կառաջարկենք դարման, որչափ կը ներէ մեր կարողութիւնը։

Կ. Պօլիս. Մ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Կ. Պօլսից «Հիւսիսային գործակալութիւնը» հեռագրում է մայրաքաղաքի լրագրներին հետևեալը. «Բ. Դուռը յայտնեց, Թէ անհիմն է այն լուրը, որ իբրև Թէ ինքը վճռել է Հայաստանը պաչարման դրութեան մէջ յայտարարել»։

—Յունիսի 20-ին Բրիւսէլում տօնվեց Լէօպօլդ II-ի Թագաւորութեան 25-ամեակը և բէլգիական անկախութեան 60-ամեակը։ Տօնախմբութիւնը փառաւոր էր։

—Ջերսի կղզուց տեղեկացնում են, որ գեներալ Բուլանժէ, երբեմն առողջ և քաջարի այդ գեներալը այժմ Ֆիզիկապէս միանգամայն ընկճված է, նման է դառամեալ մարդու և բոլորովին կորցրել է իր Ֆիզիկական և մտաւոր Թարմութիւնը։

—Անգլիական համայնքների ժողովում սըր Ջէմս Ֆէրգիւսըն յայտարարեց Թէ յունիսի 20-ին (նոր տոմարով) մի չատ ցաւալի դէպք պատահեց Էրզրումում. երբ հայոց եկեղեցու և դպրոցների մէջ կառավարութեան հրամանով և առաջնորդ Գէորգ վարդապետ Խւթիւճեանի հաճութեամբ զէնք էին որոնում, մի կռիւ ծագեց հայ ժողովրդի և Թիւրք զօրքերի մէջ։ Զօրքին միացաւ և Թիւրք ամբոխը, որը նոյնպէս յարձակվեց հայերի դէմ։ Քսան մարդ սպանված են և մօտ 300 վիրաւորված։ Ժողովուրդը զայրացած է առաջնորդի դէմ և ուզեց նրան ծեծել։ Տեղական վալին աչխատեց կարգը վերականգնեցնել Էրզրումի մէջ։

—Կ. Պօլսի լրագիրները հաղորդում են, որ Ջունդ ասպետը դարձեալ 100 ոսկի է նուիրել Պէօյիւքդէրէյի հայոց վարժարանի օգտին։

—Լրագիրները հաղորդում են, որ Սպանիայից խօլերան արդէն անցել է Պորտուգալիա։ Երկրի կառավարութիւնը զգուչական խիստ միջոցներ է ձեռք առել հիւանդութեան երևալու պատճառով։

—Լօնդօնի պօստային նամակաբերները գործադուլ էին արել. այժմ լրագիրները հաղորդում են, որ նամակաբերների մէջ ծագած յուզումը դադարել է արդէն և գործադուլը վերջացել է։

—Լրագիրները հաղորդում են, որ Աւստրիան խոստացել է Բօլգարիայի Ֆէրդինանդ իչխանին իր աջակցութիւնը՝ Բօլգարիան անկախ յայտնելու։ Իչխանի Սօֆիա վերադարձը մի նախանչան պիտի լինի նչանաւոր դէպքերի պատահելուն։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս օրերս մի կին, Վարչաւսկայա ազգանունով, ինչպէս հաղորդում են Պարիզի լրագիրները, աջող կերպով դ օ կ տ օ ր ի քննութիւն բռնեց։

* * *

Շվէյցարիայում այս օրերս այնպիսի խիստ երկրաչարժ կար, որ մի քանի տեղերում եկեղեցիների զանգակները իրանք իրանց այնպէս պինդ սկսեցին խփել, որ կարծես զանգահարութիւն կար։

* * *

Պարիզում այժմ չատ են խօսում այն մասին, որ յայտնի գրող Վիկտոր-Հիւգօի Թոռը՝ Ժաննան պիտի ամուսնանայ յայտնի վիպասան Ալֆօնս Դօդէի որդի Լէօն Դօդէի հետ։

* * *

Նիւ-Եօրկում նորերս կազմվել է մի ընկերութիւն, որի նպատակն է մաքուր կաԹ մատակարարել ընտանիքներին՝ կաԹը նոյն իսկ նրանց տները ուղարկելով։

* * *

Օպօրտօյում մի գեղեցիկ 20 տարեկան օրիորդ, ահագին բազմութեան ներկայութեամբ, սպանեց երկու եզ։ Օրիորդի այդ արտասովոր քաջութիւնը ոգևորութիւն պատճառեց ժողովրդին։

* * *

Պարիզում մի կին, Շալէն անունով, նորերս իրաւաբանութեան կանդիդատի փառաւոր քննութիւն տուեց։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 յուլիսի։ Լրագրական տեղեկութիւններին նայելով, յուլիսի վերջին մեր արքունիքը պիտի գայ Հեսսենի մեծ դուքսը։ Մեծ դուքս Կարլ-Լիւդովիկ այս տարի Ռուսաստան չէ գալու։

ԲՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 17 յուլիսի։ Կառավարչական զօրքը, փողոցային սաստիկ կռւից յետոյ, յաղթվեց ապստամբներից, որոնք ամբակոծում էին կառավարչական չինութիւնները։ Մի օրով հաչտութիւն է կայացրած։ Երկու կողմից սպանված և վիրաւորված են մօտ 1,000 մարդ. կառավարչական զօրքը ստացաւ նոր օգնական ոյժեր։ Հանրապետութեան նախագահ Սիլման վերադարձաւ։

ԼՕՆԴՕՆ, 17 յուլիսի։ Բուէնօս-Այրէսի մօտ կանգնած են երկու անգլիական զինուորական նաւեր։

ՀՌՕՄ, 17 յուլիսի։ Զինուորական «Mespucci» նաւը հրաման ստացաւ ուղևորվել Բուէնօս-Այրէս։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 17 յուլիսի։ Անցեալ կիրակի հայերը եկեղեցու մէջ ցոյցեր արեցին իրանց պատրիարք Աչըգեանի դէմ։ Կատաղած հայրենակիցների ձեռքով ծեծված պատրիարքը Թագնվեց մօտիկ տներից մէկում։ Երբ կարգը վերականգնեցնելու համար, զօրք կանչվեց, զօրքի և հայերի մէջ տեղի ունեցաւ հրացանաձգութիւն, որի ժամանակ,—չը հաչւելով վիրաւորվածներին,—սպանվեցան 4 զինուոր և 3 հայ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 յուլիսի։ Հրատարակված պաչտօնական տեղեկութիւններից երևում է, որ աչնանացանը և գարնանացանը չատ լաւ են լեհական Թագաւորութեան մէջ, այլ և բալտեան նահանգներում, Կուրսկի նահանգում, Կիէվի նահանգի հարաւում, Պօդօլսկում և Բեսարաբիայում աչնանացանը չատ լաւ է, իսկ գարնանացանը լաւ. հունձը միջակից ստոր է Պերմի և Ուֆիմեան նահանգներում. հիւսիսային Կովկասում և Ղրիմում. հունձը լաւ է ամբողջ եւրօպական Ռուսաստանում. Վօլգայի վրա միջակ է։

ԲՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 18 յուլիսի։ Ապստամբների և կառավարութեան մէջ կռիւը նորոգվեց։

ՍԵՆՏ-ԷՏԻԷՆ, 18 յուլիսի։ Պելլիսիէյի հանքայրերում տեղի ունեցաւ գազի սարսափելի պայթիւն, այն ժամանակ, երբ բանւորները մտնում էին այրերի մէջ։ Սպանված են մինչև 120 մարդ։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Յուլիսի 17-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. . .	84 ր.	20	կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . . .	41 »	25	»
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . . .	33 »	37	»
Ոսկի — — արժէ . .	6 »	73	»
Մաքսային կուպօններ — . . .	135 »	50	«

Արծաթ — — — . . .	1	11 »
Բօրսային դիսկօնտներ — . . .	5 և	6½% »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1-ին շրջանի.	100	» 25 »
— — — — 2-րդ —	99	» 87 »
— — — — 3-րդ —	99	» 87 »
— — — — 4-րդ —	99	» 87 »
— — — — 5-րդ —	100	» 12 »
— — — — 6-րդ —	99	» 87 »
6% ոսկեայ ռէնտա	143	» — »
4% ոսկեայ փոխառութիւն	—	» — »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	100	» 75 »
— — — 2-րդ —	101	» — »
— — — 3-րդ —	100	» 87 »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	231	» 25 »
— — երկրորդ —	219	» 25 »
— — երրորդ ազն. կալ. բ.	213	» — »
Պետական. երկաթուղային ռէնտա .	101	» — »
5½% ռէնտա	103	» 75 »

4% ներքին փոխառութիւն	87	» 25 »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	99	» 87 »
4% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի. .	103	» 75 »
4½% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մոսկ. .	—	» — »
— — — թղթադ.	97	» 87 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիները. .	96	» 25 »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	95	» — »
Օդէսայի — — .	95	» 75 »
Թիֆլիսի — — .	90	» — »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	100	» 25 »
— — Քութայիսի — — .	100	» — »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կենտրոնական գրավաճառանոցը յայտնում է հայ հասարակութեան, որ վ. Վենետիկից ստացված են գրավաճառանոցի անունով ԱՅՐԱՐԱՏԻ՝ ինչպէս գրավաճառանոցում ստորագրված անձերի օրինակները, նոյնպէս և հետևեալ բաժանորդների համար, որոնցից խնդրվում է դիմել գրավաճառանոցին ստանալու իրանց սեպհական օրինակները, որք են

3 օրինակ յանձնվելիք պր. Պաւէլ Գուրգէնովի համար, Թղթակազմ (բրօշիւր, գունատպագիր կողքերով)—ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ։

4 օրինակ ուղարկվելիք պրօֆ. Կարապետ Կոստանեանցի, Թղթակազմ, (մի օր. գերապ. Ներսէս եպ. Խուդավերդեանի, մի օր. գեր. Սարգիս եպիս. Տէր-Գասպարեանի, 1 օր. Սահակ սարկ. Ամատունիի, 1 օր. պր. Սիմէօն Գր. Փիլիպպոսեանցի, դիւանապահի ս. Սինհոդոսին)։ ԷՋՄԻԱԾԻՆ։

6 օրինակ ուղարկվելիք նոյնպէս պրօֆ. Կարապետ Կոստանեանցի, փառաւոր կազմուած (պատկանում են տեարցն Կարապետ Կոստանեանցի, Տէր-Պետրոսեան Մատթէոսի (քարտուղ. գաւառական վարչութեան), Արշակ Նահապետեանի (Նահապետ վարդ.), Սեդրակ Մանդինեանի, Յովհաննէս Յովհաննիսեանցի, Գէորգ Տէր-Բարդուղիմէոսեանի)։ ԷՋՄԻԱԾԻՆ։

14 օրինակ ուղարկվելիք առ գործակալութիւնն հայոց եկեղեցեաց Բագուայ քաղաքի (յանձնելի առ տ. Խորէն աւագ քահ. Միրզաբէգեանց)։ ԲԱԳՈՒ։

7 օրինակ ուղարկվելիք առ գեր. Մեսրոպ եպիս. Սմբաթեան, Առաջնորդ Շամախիի։ ՇԱՄԱԽԻ։

1 օրինակ ուղարկվելիք առ պր. Ստ. Գ. Սերեբրակեանց։ ԱՍՏՐԱԽԱՆ։

Գրավաճառանոցը յայտարարում է նոյնպէս, որ ինչպէս վերոյիշեալ անձինք, նոյնպէս և գրավաճառանոցի հետ գործ ունեցողները իրանց թղթակցութիւններն ուղղեն խանութին և ոչ պ. Նիկողայոս Տէր-Ղևոնդեանցին, որ տարւոյս ապրիլի 1-ից հրաժարված է ընկերութիւնից։

Նոյն տեղը ընդունվում է «Սիմեաց աշխարհ» Հ. Ալիշանի նոր աշխատութեան բաժանորդագրութիւնը։ Բաժանորդագինն է 20 րուբլի, կարելի է և մաս մաս վճարել 5-ական րուբլիով։

1—1

ՊՐՕՎԻԶՕՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՉԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

ՊՈԴՕԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ ԿԱԹԻԼՆԵՐ 50 ԿՈՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՕԿԱՑԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՈՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՈՊ.

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Դեղագործական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկէրի, Սէնչիկօվսկու և Ազմուրովի դեղատներում։

ЗУБНЫЯ КАПЛИ: кор. 50 к.
ЗУБНОЙ ПОРОШОКЪ: кор. 30 к.
ЗУБНОЙ ЭЛИКСИРЪ: фл. 80 к.
А. ШТЕХЕРЪ

21—52 (Հ.)

ԾԽԱԽՈՏԻ ԷԿՍՏՐԱԿՏ

ՆԻԿՕԼԱՅ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԵՒ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ ոչխարներին, եղջիւրաւոր և այլ կենդանիներին բորոտութիւնից և կաշու ուրիշ ամեն տեսակ հիւանդութիւններից բժշկելու, նմանապէս ձիերին, շներին կաշու ամեն տեսակ հիւանդութիւններից և թռչուններին պարազիտներից բժշկելու համար։

ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ է ամեն տեսակ ծաղիկներ, բոյսեր, ծառեր և բանջարեղէններ՝ որդներից, թրթուրներից և ուրիշ միջատներից։

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ Թիֆլիսում՝ Դեղագործական ապրանքների վաճառման ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ հաստատված կովկասեան ընկերութեան մէջ։ 4—25 (Հ)

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

ՌՈՒՍԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ։

Պայմանների մասին կարելի է հարցնել „Մշակի" խմբագրատանը։

2—3

Այս օրերս լոյս տեսաւ
ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ
Երկրորդ տպագրութեամբ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱՌՔԸ

կոչված հայոց թագաւորների պատկերների ժողովածուն։

Գինն է 1 րուբլի։ Դիմել ՄՕՍԿՎԱ, հայոց եկեղեցի, Յովհաննէս ՓԱՆՕՍՕՎԻՆ, իսկ տօնավաճառի ժամանակ՝ Նիժնի-Նովգորոդ։ 3—10

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

14-որդ Գրենադերեան վ.րաց՝ Նորին Բարձրութեան գունդը, որը գետեղված է Թիֆլիսի նահանգի Բէլի-Կլիւչ աւանում, ի նկատի ունենալով, որ յուլիսի 14-ի աճուրդը չկայացաւ, նորից հրաւիրում է այն անձանց, որոնք կամենում են յանձն առնել գնդի կենսական մթերքների մատակարարելը, 1890 թւի սեպտեմբերի 1-ից մինչև 1891 թւի սեպտեմբերի 1-ը։ Աճուրդը տեղի կունենայ յուլիսի 29-ին, առաւօտեան 12 ժամին, գնդի դիւանատանը, Թիֆլիսի, Վերայի բանակատեղում, ուստեղ և կարելի է ամեն օր տեսնել պայմանագիրը։

2—3

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ,
բարեգործական նպատակով,

„ՋԱՐԿԵԱՐԻ ՔՆԱՐԸ"

խորագրով, Շամախեցի, այժմ հանգուցեալ, Աբրահամ Մարտիրոսեանի, «Ջարկեար» մականուն բանաստեղծի, երգերն ու բանաստեղծութիւնները։

Գինն է 50 կոպ.

Ցանկացողները դիմելու են Բագու, գրքի հրատարակիչ Գրիգոր քահ. Գրիգորեանցին՝ հասցէով. Священнику Григорію Григоріанцъ, Баку.

2—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԻ ԿՈՂՄԻՑ

Ի նկատի ունենալով Կուրում լողացողների հետ պատահող դժբաղդութիւնները, և կարգադրութիւն էի արել՝ հետազօտելու Կուր գետի ընթացքը Թիֆլիսում, իմանալու համար, թէ որ տեղ աւելի անվտանգ է լողանալու համար։ Իմ ձեռքի տակ եղած տեղեկութիւնների հիման վրա հնարաւոր է համարվում թոյլ տալ լողանալու հետևեալ տեղերում։ 1) Ձախ ափին, Մալականների փողոցի դիմաց, 30 սաժէն տարածութեան վրա. 2) աջ ափին, որտեղ կանգնեցնում են լաստերը, Կուրի ճիւղի ամբողջ տարածութեան վրա. 3) ձախ ափին, Կաղուրինի լողարանից մինչև Զօրծ..... տախտակների պահեստը և ոչ հեռու քան 5 սաժէն տարածութեան վրա ափից. 4) աջ ափին, Վարդանովի լողարանի մօտ, ոչ հեռու 5 սաժէնի վրա՝ ափից. 5) աջ ափին, Կուրի ճիւղի վրա, Մադաթեան կղզու և վանքապատկան գետի մէջտեղը, 5 սաժէն տարածութեան վրա. 6) աջ ափին, Արբուզնի հրապարակից ներքև, Միրզոեւների գործարանի մօտ, 20 սաժէն տարածութեան վրա. 7) աջ ափին, Ադէլխանովի կաշուի գործարանի մօտ. 8) ձախ ափին, Նաւթլուղում, առաջին և երրորդ ջրահանների մէջ տեղը, 40 սաժէն տարածութեան վրա։

Յիշեալ բոլոր տեղերում ցցած են ձողեր դրօշակներով և տախտակներով, որոնց վրա գրած է «լողանալու համար անվտանգ տեղեր» ռուսաց, վրաց և հայոց լեզուներով, իսկ 6-րդ բաժնի տեղերում՝ նոյնպէս և թիւրքաց լեզուով։ Յայտնելով այդ մասին պօլիցիային, յանձնարարում եմ պրիստաւներին, ցոյց տալ բաժնապետներին և ոստիկանատան պաշտօնեաներին այդ տեղերը, և մինչև լողանալու սեզօնի վերջը, մի մի ոստիկան նշանակել, որպէս զի թոյլ չը տան լողանալու այն տեղերում, որտեղերում թոյլ չէ տրված։

Պօլիցմէյստէր՝ Լ. Մատիեկի

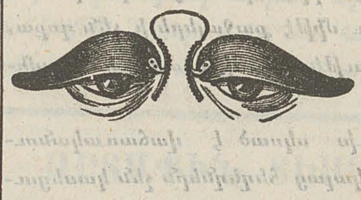

Մ. Գ. ՑԷՅՏԼԻՆԻ

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆԻ

ՕՊՏԻԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ

Պալատի այգու դիմաց, անկիւնի մագազինում, ստացված է մեծ ընտրութիւն՝ ոսկեայ, ... ոսկեայ, նիկելեայ, պողպատեայ և կրիայի ոսկորից ԱԿՆՈՑՆԵՐ, ՊԷՆՍՆԷՆԵՐ և ԼՕՐՆԷՏՆԵՐ։ Թատրօնական և դաշտային ԲԻՆՕԿԼՆԵՐ, ՋԵՐՄԱՉԱՓԵՐ, թէ սենեակների, թէ դուրսը կախելու և թէ վանների համար։ Վերստուգված և վկայական ունեցող ՄԱԿՍԻՄԱԼ ջերմաչափեր։ Լօրնէտի և պէնսնէի համար ոսկեայ, արծաթեայ, նոր-ոսկեայ շղթաներ, նմանապէս մետաքսեայ և մետալական թելեր։

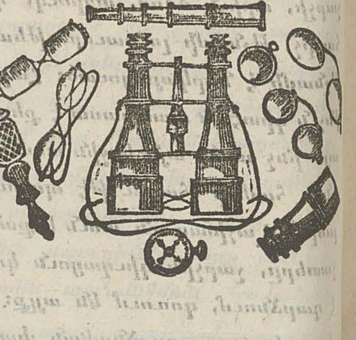

Ակնոցներ և պէնսնէներ տրվում են նմանապէս բժիշկների պատուէրով։

Մագազինում յանձն են առնում նմանապէս փչացած իրերի նորոգելը և ապակիների դնելը։

ԳՆԵՐԸ ամենաչափաւոր են։

25—50 (Հ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՐԱՖՖԻԻ

„ՀԱՅ ԿԻՆԸ" ԵՒ „ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ"

Գինն է 1 րուբլի 50 կոպէկ։

Վաճառվում է հեղինակի այրիի մօտ։

Հասցէն՝ Садовая улица, домъ докт. Лисицева № 29, Аннѣ Меликъ-Акопянъ։

10—10

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ ԴՈՒՐՍ ԵԿԱՒ

ԱՅՑ ԹՈՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

(ՀԱՅ ՏՈՒՐԻՍՏԻ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ)

Աշխատասիրութիւն

ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆՑԻ

Գինն է 60 կոպէկ։ Վաճառվում է Թիֆլիսի հայ գրավաճառների մօտ և „Մուրճի" խմբագրատանը։ 6—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ 18 Іюля 1890 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.